

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע וירא תשפ"ד

מידת הרחמים, מידת הדין ושוב מידת הרחמים, מה הפשר?
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

"וַיֵּרָא אֵלָיו יְקֹנָן בְּאֵלָנֵי מְרֹאָה וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כַּחַם הַיּוֹם" (בראשית י"ח א).
כך פותחת פרשתנו, וכולם שואלים מה תוכן ההתגלות?

רש"י מבאר: "בא הקדוש ברוך הוא ושאל בשלומי", לדבריו תוכן ההתגלות היה ביקור חולים שכלל שאלה בשלומי.
הרשב"ם נכדו הסביר לעומתו שהתגלות המלאכים - שלשת האורחים אליו, מכונה בפסוק הראשון: וַיֵּרָא אֵלָיו יְקֹנָן = גילוי שכינה.
אבן עזרא הביא שיתכן ואברהם קיבל נבואה, אולם היא לא פורשה בכתוב.
הרמב"ן מביא את דעת הרמב"ם שפירש במורה נבוכים, כי פסוק א' הוא הכלל, ואח"כ מופיע הפירוט שאברהם ראה במראה הנבואה, הוא חולק עליו ומנסה כיוונים נוספים.
ריבוי הדעות רק מוכיח שיש כאן קושי.

ברשות הקוראים, נציע מתווה שעושה סדר בפסוקים ומלמד אותנו עוד יסוד חשוב. לטענתנו, הפרשיות שעוסקות בהולדת יצחק, נמצאות בשתי פרשות שבוע: הראשונה - לך לך, והשנייה - וירא. סימן ההיכר למסרים השונים רמוז בחילופים של שם הויה ושם אלקים, מידת הרחמים ומידת הדין. (עסקנו בשתי המידות הללו גם בדברינו לפרשת [בראשית תשפ"ד ולסוכות תשפ"ד](#)).
הפסוקים העוסקים בבשורה על הולדת יצחק מסודרים כך:

- א. התגלות לאברהם בהיותו בן תשעים ותשע. ההתגלות היא במידת הרחמים ולכן רק שם הויה נזכר בה. תוכן ההתגלות הוא: ברית על ברכת ריבוי הזרע והציווי להתהלך בתמימות. וז"ל הכתוב: "וַיְהִי אֲבָרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנָיִם וַיֵּרָא יְקֹנָן אֶל אֲבָרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדֵי הַתְּהַלְךְ לִפְנֵי הָהִיא תָמִים: וְאַתָּנָה בְרִיתִי בֵינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבָּה אוֹתָךְ בְּמֵאָד מְאֹד" (שם, י"ז א - ב).
- ב. התגלות לאברהם (גם היא בגיל תשעים ותשע) במידת הדין, לכן מופיע בה רק שם אלקים. תוכן ההתגלות הוא ברית על ברכת ריבוי הזרע וציווי על מצוות ברית המילה ואז נוספת גם בשורה על לידת יצחק משרה. נצטט בקיצור מתוך התגלות זו: "וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל פְּנָיו וַיִּדְבַּר אֹתוֹ אֱלֹקִים לֵאמֹר: ... וְהִפְרַתִּי אֹתָךְ בְּמֵאָד מְאֹד ... זאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעְךָ אֲחֵרֶיךָ הַמּוֹלֵד לָכֶם כָּל זָכָר: ... וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶבֶל שָׂרָה אֲשֶׁרְךָ יִלְדֶת לָךְ בֵּן וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק: ...".
- ג. חזרה להתגלות א. בשם הויה בלבד והוספת ההבטחה להולדת יצחק משרה: "... וְהָנָה בֶּן לְשָׂרָה אֲשֶׁרְךָ ... וַיֹּאמֶר יְקֹנָן אֶל אֲבָרָם ... לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּפְעַת חַיָּה וְלִשְׂרָה בֶּן: ..." (שם י"ח י - טו).
- ד. התגלות לאברהם בשם הויה (מ"ח טו עד י"ח כט) אודות חורבן סדום.

עכשיו הכל מתבאר דבר דבור על אופניו. הכל יכול, הקב"ה, מתגלה פעם אחת "אחת דָּבָר אֱלֹהִים", אנחנו, בני האדם הקטנים, זקוקים לפחות לשני (לרוב יותר) מסרים אנושיים בכתוב כדי לקבל את כל המסר האלקי "שְׁתִּים זוֹ שְׁמֻעָתִי" (תהלים ס"ב יב).
המסגרת הכללית היא מידת הרחמים (מפרק י"ז פסוק א עד פרק י"ח פסוק כט). כאמור, הברית נכרתת בשתי המידות. במידת הרחמים הציווי הוא וְהָיָה תָמִים, במידת הדין הציווי הוא הַמּוֹלֵד לָכֶם כָּל זָכָר. מצוות המילה קשורה בדם ברית, בכאב ובכי - מידת הדין. ההתגלות המופיעה בתחילת פרשת וירא (י"ח א) היא אותה ההתגלות שמופיעה בתחילת פרק יז, ושם כבר מופיע התוכן. ולכן, הקושיא בדבר תוכן ההתגלות, אינו קיים.
נעבור עתה לחידוש הנוסף. השחתת ערי הכיכר בגפרית ואש שבאה מן השמים, הוא גילוי של מידת הרחמים מצדו של הקב"ה, הרחמים על כל הצדיקים שסבלו מאנשי סדום. הזעקה שהגיעה מסדום הייתה רבה, וְחִטָּאתָם כִּי כָבְדָה מְאֹד (שם י"ח כ). גם הזעקה שעלתה לשמים, ממעשיהם של שליטי עזה ועושי דברם האכזריים והמושחתים, סדום החדשה, הייתה ועודה מהדהדת, ולא תשכח לעד! חטיפת ילדים וזקנים, שחיטה של חסרי ישע בשיא האכזריות ועוד דברים שאין לפרטם, איננה בת מחילה. הטיפול בהם בחומרה רבה הוא חלק ממידת הרחמים!!! לנו אסור לרחם על אכזריים!

נאחל לחיילי צה"ל הגנה משמים וניצחון אדיר, עד להחזרת כל החטופים ומיגור הרשע והפשע.
באחדותנו ננצח!

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לעיילוי זשבת				
הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ" באב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב ראובן וחייה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	ר' שמואל וגבי רבקה ברנדמן ט"ז בטבת תשפ"ג / ח' באייר תשפ"א	
הרב אשר וגבי סוזן וסרטייל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	בלהה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	
גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיון תשפ"ג	מרת לאה מאיר כ"ז בניסן תשפ"ב		

חֲמַדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

שיבת היוצאים למטרות הצלה בשבת – חלק א'

"אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". הקראים מבינים שהכוונה היא שאסור לאדם לצאת מביתו בשבת. אך ההלכה כמובן אינה כך. ההלכה קובעת שאסור לצאת בשבת מאזור העיר (2000 אמה, שהוא בערך קילומטר, מפאתי העיר). אדם היוצא מעירו בשבת נאלץ להישאר בתוך ד' אמותיו במשך כל השבת (רמב"ם הלכות שבת פרק כז, יא).

באחת מראשי השנים בהם למדתי בישיבת ההסדר בירוחם, אחד התלמידים היקרים הלך להיות חזן ולתקוע בשופר בבסיס ביסל"ח (שנמצא מספר קילומטרים מירוחם). באותו ראש השנה התחילה האינתיפאדה השנייה. באמצע הלילה חיילי ביסל"ח נשלחו להתמודד עם גל הטרור שהחל. אותו בחור ישיבה התלבט מה לעשות. הוא החליט ללכת את הקילומטרים הספורים ולשוב לישיבה.

בתפילת שחרית התפלאו התלמידים והרבנים לראות אותו שוב ביניהם. כאשר הוא סיפר את הסיפור, אמר לו אחד הר"מים שהוא יצא מתחום השבת שלו. מבחינה עקרונית אסור לו לצאת מ-ד' האמות שהוא נמצא בהם, אך אנו נסמוך על שיטות הראשונים האומרים שכל המבנה בו האדם נמצא נחשבים כ-ד' אמותיו. על כן אסור לו לצאת מבניין הישיבה במשך שאר ראש השנה.

במשנה (מסכת ראש השנה פרק ב, ה) נאמר שהמייילדת הבאה לילד, והבא להציל מן הדליקה או מן הגייס וכדו' – דינם כאנשי אותה העיר. כלומר, כאשר אדם יוצא מתחום השבת שלו בכדי להציל, הגעתו בהיתר מאפשרת לו לקבוע תחום שבת חדש בעיר אליה הגיע למטרת ההצלה.

ישנה קולא נוספת, המובאת במסכת עירובין (פרק ד משנה ג). שם נאמר שמותר ליוצאים להציל לשוב למקום ממנו יצאו. בפשט הדברים קולא זו מתירה לחצות את תחום שבת שנית. אך לא נאמר כאן **כיצד** התחום ייחצה. האם מותר לחצות בחזרה את התחום תוך חילול שבת? המשנה אינה עוסקת בשאלה זו, אלא בשאלה אם מותר לצאת מהתחום החדש ולשוב לתחום שבת הקודם.

אך זה מעלה שאלה: כאשר אדם סיים את הטיפול בפיקוח הנפש, האם עליו להישאר באותה העיר (ולשם כך מקבל את תחום אנשי העיר), או שמותר לו לשוב למקום מוצאו? אם מותר לו לשוב למקום מוצאו, לכאורה אין צורך להזכיר שמותר לו להסתובב בכל אותה העיר!

הגמרא (עירובין דף מה ע"א) שואלת את השאלה הזאת, ומציעה שני תירוצים: רב: ההיתר הוא לטלטל את הנשק (ולכאורה אינו עוסק בשאלת התחום). אך לא מפורש איזו משנה עוסקת בנשק). רב נחמן בר יצחק: תלוי – אם ישראל ניצחו – נשארים במקומם. אחרת – מותר להם לשוב הביתה. הרא"ש אומר ששני התירוצים נכונים.

הטור מסביר שאם ישראל ניצחו, אין סיבה לשוב הביתה. לכן החיילים יישארו בעיר שהגיעו אליה, ואין הצדקה לטלטל את נשקיהם. אך אם הפסידו, מותר להם לשוב הביתה, ואף לטלטל את כלי הנשק מפני חשש הסכנה. הב"ח מסביר אחרת. הוא אומר שההיתר לטלטל את כלי הנשק תמיד תקף. בנפרד יש שאלה נוספת: האם מותר ליוצאים לשוב למקומם? זה מותר רק אם הפסידו בקרב.

כך או כך, עולה שההיתר היחיד המתיר איסור דאורייתא מפורשות הוא ההיתר לטלטל את הנשקים ברשות הרבים. הגרש"ז (מנחת שלמה חלק א סימן ח) לומד מכך שהיתר טלטול הנשקים הוא ייחודי, מפני שאם היו אויבים זה עתה, לא ידוע מתי יתקפו שוב. בנוסף, רק במקרה של חלילה הפסד במערכה מותר לשוב ממנה (וגם זאת – לא ברור שיהיה מותר תוך חילול שבת). אך בכל מצב אחר של היוצאים להציל אין היתר לחלל שבת מדאורייתא – לא ביציאה נוספת מחוץ לתחום, ולא באף חילול שבת אחר (כמו נסיעה ברכב).

ובכל זאת, הגרש"ז מתיר לאמבולנס ולרופא לשוב לביתם, במידה וייתכן שיהיה צורך בהם בחזרה בביתם. כשם שהתירו לטלטל את הנשק ביצוע מלאכה דאורייתא בשבת, כך מותר להשיב את ה"נשקים" מצילי הנפשות האחרים – כמו האמבולנס, הרופא וכלי.

אך הרמב"ם פוסק בצורה שונה לחלוטין. במקום אחד (הלכות שבת פרק כז, יז) הרמב"ם פוסק שהיוצאים להציל מקבלים את דין האנשים המקומיים, ואם הם חוששים להישאר שם מותר להם לשוב למקומם עם נשקיהם. כלומר, בדיוק כמו הטור. מצד שני, בפרק ב (הלכה כג) הוא פוסק שמצווה על כל מי שיכול להציל את ישראל מיד צר להזדרז ולעשות זאת ללא התמהמהות, ולאחר מכן מותר להם לשוב הביתה עם נשקיהם בכדי שלא ייכשלו לעתיד לבוא.

הרמב"ם מוסיף כאן פן שלא עלה במשנה או בגמרא: אם לא נתיר ליוצאים להציל לשוב הביתה, זה עלול לפגוע בתפקוד של כוחות ההצלה בעתיד. מניין הרמב"ם למד את זה? מה הגבולות של ההיתר? ואם מותר לשוב למקומם, מה הצורך בהיתר של תחום השבת החדש?

על שאלות אלה נענה, בעזרת ה', בשבוע הבא.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל, של:		
טל שאול בן יפה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה
ר' יצחק בן בריינדל גיטה	פנינה ציפורה בת מרים	נטע בת מלכה
חוה ראנלה בת פיילא	הילה צפנת בת שרה טובה	רבקה בת שרה בלה
משה בן רחל	הילל בן תמר שפרה	ירחמיאל בן זלאטה רבקה
עובדיה בן אסתר מלכה	אריה יצחק בן גאולה מרים	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
יוסף בן אורית	ז'קלין בת רינה	אורי לאה בת חיה תמימה
ניר יצחק רפאל בן יפה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	מאירה בת אסתר

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

Firenze, Italy

פירנצה, איטליה
שבט תשס"ז

אולם בו מתפללים באופן זמני, שימושי חול בו וסדרי עדיפות במיקום ספרי התורה במקרה זה

שאלה

בבית הכנסת הגדול והמפואר שלנו קר מאוד בחורף, עד כדי כך שהציבור נעשה חולה אחרי השבת. לכן החלטנו בחודשי החורף הקרים להעביר את התפילה לאולם בבניין סמוך, המשמש בימות השבוע גם כחדר אוכל וכחדר הרצאות. כיצד עלינו לנהוג במקום החדש באותם חודשים, וכיצד עלינו לנהוג בנושא של אחסון ספרי התורה? האם להשאירם באופן קבוע בבית הכנסת הגדול, ולהביאם מדי שבת בזמן הקריאה לאולם הזמני, או שאנו יכולים לשים ארון קודש באולם לאותם חודשים, ולאכסן שם בקביעות ספרי תורה?

תשובה

- א. בבית כנסת אין לנהוג קלות ראש, ואף תשמישי חול אין לעשות בו¹. מקום המיועד לשימוש כללי (כגון בית וכד') אין לו קדושת בית כנסת, אף אם המקום יועד לתפילה, אפילו באופן קבוע². במקרה שלכם, אף-על-פי שהקהילה מגדירה את המקום כמקום תפילה הקבוע בחורף, היא עושה זאת רק לתקופה קצרה, שלא מתוך רצון לקבוע שם את בית הכנסת כמקום של קבע, ומתוך רצון לאפשר את קיומה השוטף של הפעילות המתנהלת במקום, ולכן ניתן להמשיך ולקיים במקום את הפעילות הקהילתית³.
- ב. ניתן להשאיר את ספר התורה בארון הקודש שבבית הכנסת, ולהוציאו לבית הכנסת הזמני על מנת לקרוא בו⁴ (בתנאי שאין שם בעיה של הוצאה מרשות לרשות, כמובן). כמו כן ניתן להניח את הספר בארון קודש שיוצב בבית הכנסת הזמני⁵. אם תבחרו באפשרות השנייה, מן הראוי להציב מחיצה לפני הארון בזמן קיום הפעילות השגרתית הנהוגה באולם זה.

¹ בגמרא (מגילה כ"ט ע"ב) מצינו: "וואהי להם למקדש מעט" (יחזקאל יא). אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל", וכך נפסק בשו"ע (או"ח סי' קנא סעי' א). ה"פרי מגדים" (משבצות זהב, שם ס"ק א) כתב שמצווה זו היא מדרבנן, בניגוד למצוות מורא מקדש שהיא מדאורייתא, וכן כתב בשם רבים מהאחרונים שו"ת "ציץ אליעזר" (ט סי' טז).

² כך כתב שו"ת "חוות יאיר" (סי' נט), והובא ב"משנה ברורה" (סי' קנד ס"ק ב), שוודאי שלמקום פרטי, המיועד בדרך-כלל לשימושים כלליים, אין קדושת בית כנסת, אפילו אם מתפללים בו באופן קבוע, אם לא התכוונו בעליו להפכו לבית כנסת. הדבר תלוי בכוונה, וניתן להחיל קדושת בית כנסת על מבנה שיועד מתחילה לשימושים פרטיים (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קנג סעי' ח).

³ למרות האמור לעיל, היה מקום לומר שכיוון שמדובר כאן בקהילה, ולא באדם פרטי שמזמין את הציבור להתפלל אצלו, וכן המבנה שייך לקהילה המתפללת בו והיא יכולה לקבוע את ייעודו, הרי שכאן יהיה הדין שונה ורצונה של הקהילה להתפלל במקום זה במשך חודשי החורף באופן קבוע, ואולי אף בחורפים רבים נוספים במהלך השנים הבאות, יהווה הזמנה של המקום כדי לקדשו בקדושת בית כנסת. ונראה שכיוון שרצון הקהילה הוא לשמור על הסטטוס של האולם שבו היא עתידה להתפלל, ולהמשיך בו את הפעילות השוטפת של הקהילה, בצירוף העובדה שאין רצון הקהילה לקבוע שם את מקומה לאורך שנים, אלא שמסיבות שונות אין באפשרותה במשך תקופה מסוימת להתפלל במקום הקבוע שלה, הרי שיש להגדיר את קיומו של בית הכנסת באותו האולם כארעי, ואין בו קדושת בית כנסת כדין מקום תפילה ארעי, שהובא בשו"ע (או"ח סי' קנד סעי' א), וכתשובת ה"חוות יאיר" (סי' נט הנ"ל).

⁴ כך משמע מהשו"ע (או"ח סי' קמט סעי' א), ואלו דבריו הנצרכים לכאן (בהשמטת דברי הרמ"א): "אין הצבור רשאים לצאת מבהכ"נ עד שיצניעו ס"ת. ואם מצניעים ס"ת בבית אחר, אם אין לבהכ"נ אלא פתח א' – צריכין להתעכב עד שיצא הס"ת וילכו אחריו למקום שמצניעים אותו שם; ואם יש לבהכ"נ שני פתחים – יכולים לצאת בפתח אחד קודם שיצא הס"ת בפתח האחר, ובלבד שילכו אחר הס"ת וילווחו למקום שמצניעין אותו שם". מדברי השו"ע עולה שהיה נהוג להביא את ספר התורה מחדר אחר לבית הכנסת על מנת לקרוא בו. וכן כתב שו"ת "חלקת יעקב" (יו"ד סי' קסה): "מעולם לא שמענו שאסור למי שהוא להוציא ס"ת מביהמ"ד לביתו מחשש בזיון להס"ת, ומעשים בכל יום שמוציאין ס"ת מביהמ"ד ולחוץ דרך ארעי, וגם דרך קבע, ואין פוצה פה לחשוש בזה שיש בזיון להס"ת".

⁵ פשוט.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלביע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלביע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הייך				